

Her er ein
miðalstór
kvennmotta,
samanborin við
eina eittkrónu

Eisini vit fara at kenna sviðan

**NÝGGJ DÝR Í
FØROYUM** Heldur
hendan gongdin
fram, sleppa heldur
ikki føroyingar
undan eini herviligu
plágu, sum fólk
í øðrum londum
ræðast

Áki Bertholdsen

Skógarmottan, sum er ein plága í øðrum londum, er nú eisini oftari og oftari at síggja í Føroyum.

Hetta er ein motta, ið kann elva til lammilsí og aðrar herviligar sjúkur hjá fólki.

Tað staðfestir Jens-Kjeld Jensen, heiðursdoktari á Fróðskaparsetrinum, ið nýggja vísindaliga ritinum, Frøði.

Hann vísir á, at fyrstu ferð, skógarmotta varð funnin í Føroyum, var í 1990, tá ið hon varð funnin á einum hundi í Vestmanna.

Men síðani tá hevur meiri og meiri verið at sæð til hana, og nú er hon funnin á sjei oyggjum, Suðuroy, Streymoy, Eysturoy, Vágoy, Nólsoy, Kalsoy og Borðoy.

At skógarmottan at kalla einans er funnin í størri oyggjunum kemst helst av, at har eru fleiri fólk at finna blóðmotturnar enn í smærru oyggjunum, leggur hann afturat.

Hetta er bara toppurin á ísfjallinum

Í Føroyum er tað higartil serstakliga á hundum, at skógarmottan er funnin.

Í 2015 ferðaðust fólk kring landið at leita eftir skógarmottu í náttúruni. Tá kundi staðfestast, at hóast skógarmotta fanst í náttúruni, so var ikki nógv til av henni, sigur heiðursdoktarin.

Men í 2015 og fjør vórðu kortini fleiri skógarmottur skrásettar og tær eru rættiliga vanligar summa staðni, eitt á Tvøroyri og har um vegir, har tær heilt vist nørast, sigur hann hann.

Men hann er eisini púra vísur í, at hetta er einans toppurin á ísfjallinum.

Jens-Kjeld Jensen sigur, at helst kemur skógarmotta til Føroyar við flytifuglum. Men tær kunnu eisini koma til Føroya við hundum, sum hava verið til kappingar uttanlands, ella við innfluttum kettum.

– Nógv verður gjørt fyri at tryggja, at hundar og kettur ikki hava snútidýr, tá ið tey koma inn í landið, men royndirnar vísa, at bæði kettuloppur, kettulýs og tvey

Hetta kortið vísir, hvar í Føroyum skógarmotta er funnin higartil, men Jens-Kjeld Jensen er sannførdur um, at hetta er bara toppurin á ísfjallinum, og heldur gongdin fram, verður hetta eisini ein plága í Føroyum, sum tað er nógva aðrastaðni

sløg av hundalúsum eru funnin í Føroyum seinastu 10-20 árin, sigur Jens-Kjeld Jensen.

Kunnu elva til lammilsí

Hann sigur, at sýgur ein blóðmotta blóð av einum djóri, ella fugli, sum hevur í sær sjúkuelvandi bakteriar, fær blóðmottan bakteriarinar niður í magan.

Men tá ið blóðmottan so næstu ferð sýgur blóð, býtur hon seg fasta og tømri magan inn í vertin.

Er nýggi verturin óheppin, verður hann sostatt smittaður við sjúkuelvandi bakteriarinum og so leiðis kunnu blóðmottur flyta fleiri sjúkur til bæði djór og fólk.

Tann sjúkan, ið fólk ræðast mest, er borrelia. Jens Kjeld Jensen sigur, at longu fyri einum 25 árum síðani varð borrelia staðfest í lundalúsum í Nólsoy, har 21 prosent av lýsnum høvdu bakteriarina í sær.

– Líkt er til, at tað slagið, vit hava í Føroyum, ikki gevur tey nógvu sjúkueyðkennini, men vit kunnu vænta, at onnur sløg av borrelia, sum kunnu elva til lammilsí í andlitinum, eisini koma til Føroya komandi árin, sigur hann.

Ein onnur sjúka, sum hevur elvt til at nógv lomb eru deyð í Noregi, er bakterian, anaplasma phagocytophilum, sum beinir fyri mótstøðuførinum hjá lombunum,

sum tiskil lættliga doyggja av øðrum sjúkum.

– Summastaðni í Noregi eru upp í 30 prosent av skógarmottunum fongdar við hesi bakteriuni og um heystið kemur nógvur flytifuglur til Føroya júst úr Noregi.

Jens-Kjeld Jensen sigur, at skógarmottan er nógv meira ágangandi enn føroysku lundalýsnar. Samstundis trívist skógarmottan væl í Føroyum, samstundis sum at vit hava nógvan seyð, rottur og mýs, har ið motturnar kunnu súgva blóð.

– Hvørki borrelia ella anaplasma eru nýggjar sjúkur, ella bakteriar, men veðurlagsbroytingar hava elvt til, at skógarmottan er farin at breiða seg norðureftir.

– Talið á skógarmottum er vaksið nógv hesi seinnu árin, so bakteriarinar hava fingið nógv betri umstøður at spjast.

Hann sigur, at enn eru hesar báðar bakteriarinar ikki ávistar í føroyskum skógarmottum og tiskil eru tær ikki ein kendur trupulleiki.

Men heldur hendan gongdin, vit nú síggja í øllum Norðurevropa, fram, slepst ikki undan, at eisini vit fara at kenna sviðan av hesum báðum nevndu bakteriarum, umframt fleiri øðrum bakteriarum og sjúkum, sum verða fluttar við skógarmottuni, sigur Jens-Kjeld Jensen.

unum hava skógarmottur á sær, bæði tá teir koma norðureftir um várið og fara suðureftir aftur um heystið.

Somuleiðis varð staðfesta, at eini 3 prosent av skógarmottunum vóru smittaðar við borrelia.

– Í Føroyum eru skógarmottur funnar á flytifugli í mai og í august. Ongin kanning er tó gjord í Føroyum av hvussu nógvur fuglur er fongdur við skógarmottu, men tað er væl av flytifugli, ið kemur framvið Føroyum.

Støðan í Føroyum er ógreið

William Simonsen sigur, at støðan viðvíkjandi skógarmottu í Føroyum er ógreið.

Kanska er ein lítil stovnur her, sum eingin veit um. Ella kanska er støðan tann, at allar skógarmotturnar, ið verða funnar, eru innfluttar, og so klára tær seg her í eina tíð.

– Fyrst í apríl í fjør vórðu skógarmottur funnar í Froðba. Ein av hesum var vaksin og full av blóði og hon datt av eini kettu, tá kom heim. Henda skógarmotta má hava yvirlivað veturin í Føroyum, sigur William Simonsen

Hann vísir á, at Føroyar, Ísland og Grønland liggja í útjaðaranum av núverandi útbreiðsluøkinum hjá skógarmottuni. Men sum veðurlagið broytist eru sannlíkindi fyri at skógarmottan kann fáa fótin fyri seg og verða ein stovnur í hesum londunum

Føroyar, Ísland og Grønland